

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ **Стереотипизација Афроамериканаца у популарној култури XX века, КАНДИДАТКИЊЕ Иване Љубеновић**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију</p> <p>1. јун 2017. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2006), Филолошки факултет у Београду</p> <p>2. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2004), Филолошки факултет у Београду;</p> <p>3. др Александра Јовановић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2017), Филолошки факултет у Београду;</p> <p>4. др Бојана Вујин, доцент за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2015), Филозофски факултет у Новом Саду</p> <p>5. Кликните да бисте почели унос текста.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Ивана М. Љубеновић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република:</p>

09. 02. 1986, Петровац на Млави, Србија

3. Наслов мастер рада:

„Анализа романа *Убити птицу ругалицу* Харпер Ли“

2. Датум и место одбране мастер рада:

16. 9. 2010. Филолошки факултет, Београд

3. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Филолошке науке

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Стереотипизација Афроамериканаца у популарној култури XX века

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Иване Љубеновић обухвата 486 компјутерски штампаних страница, а подељена је на три главна дела: 1. Увод (стр. 1–132); 2. Стереотипизација (133–447); 3. Закључна разматрања (448–470). Три главне целине рада изузетно су систематично и прегледно подељене на велики број потпоглавља, што значајно омогућава сналажење у овој опсежној и сложеној дисертацији. На крају рада, приложена је педантно сачињена библиографија (471–485).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кандидаткиња Ивана Љубеновић, ваља истаћи већ на почетку овог извештаја, с изузетним успехом остварила је постављени циљ, по коме је анализом расних стереотипа у различитим друштвено-политичким контекстима требало приказати интенционално истицање и карикирање карактерних и физичких одлика Афроамериканаца, као и неинтенционално стварање нових стереотипа, те њихов штетан утицај на процес друштвене трансформације и потпуне интеграције Афроамериканаца у америчко друштво. Указано је на степен заступљености првобитних стереотипа, заснованих на анималним карактеристикама и неморалу, лењости и интелектуалној инфериорности Афроамериканаца, али и на заступљеност стереотипа који су се из њих развили. Посебно је успешно истражена амбивалентна улога блекфејса и његових каснијих манифестација и модификација у популаризацији раскоши афроамеричке културе, али и популаризацији и пролиферацији негативних стереотипа који све до данас нису искорењени. Један од циљева рада био је и успостављање и продубљивање веза између расних стереотипа у производима популарне културе XX века и концепта расе у друштвеном, политичком и културном контексту, као и разматрање доприноса позитивних стереотипа и друштвено-ангажованих уметничких дела као механизма трансформације на друштвеном плану. Значај који ствараоци популарне културе имају за перцепцију Афроамериканаца омогућио је да један од циљева радова буде и доношење суда о актуелним тенденцијама и степену интеграције Афроамериканаца. Замишљено као сублимација формалне и неформалне едукације, ово истраживање значајно је допринело сагледавању културних феномена проистеклих из производа

популарне културе у блиској вези са еволуцијом расне дискриминације и формирањем афроамеричког идентитета у америчкој култури.

Из овако постављеног темеља рада проистекле су хипотезе да постоји велики број елемената стереотипизације Афроамериканаца који повезује различите ауторе, видове стваралаштва и периоде стваралаштва. Једна од доказаних хипотеза рада јесте, пре свега, да расни стереотипи ниједног тренутка нису нестали, већ су само модификовани или трансформисани у облик који осликава промене на друштвено-политичком и културном плану. Друга доказана хипотеза односи се на различите облике у којима се јављају расни стереотипи према свом настанку и употреби – то су стереотипи настали у циљу политичко-идеолошке пропаганде; стереотипи интенционално употребљени као предмет критике у социјално ангажованим уметничким делима; неинтенционално употребљени стереотипи у области уметности; стереотипи настали услед експлоатисања расе у комерцијалне сврхе; позитивни стереотипи настали као резултат признавања доприноса Афроамериканаца и негативни стереотипи настали у процесу стварања идентитета Афроамериканаца у савременом контексту.

Истраживање у раду на предложеној тези обављено је на више начина – систематичним прегледом теоријских и критичких оквира дисертације и систематским коришћењем историјских чињеница; класификацијом расних стереотипа; ишчитавањем свих писаних садржаја, слушањем аудио записа и прегледом видео записа у којима се стереотипи јављају; синхроним и дијахроним описивањем, анализом и интерпретацијом расних стереотипа у различитим областима популарне културе, као и компарацијом, односно упоређивањем истих или сродних стереотипа, тема и мотива који се јављају у њима; методом дескрипције друштвених, политичких и културних околности које су условиле настанак стереотипа, као и утврђивањем њихове међусобне повезаности; методом компилације појединих истраживања у вези са расном дискриминацијом у Сједињеним Америчким Државама у разним временским периодима; методом анкетања, односно прикупљања података анкетним упитницима (затворена питања у анкетном упитнику), те сређивањем, анализом и интерпретацијом добијених података.

Рад, као што је истакнуто, садржи три дела. У првом, уводном делу, дат је компетентан преглед досадашњих теорија везаних за концепт расе, расизма и стереотипизације, класификација стереотипа као и синхрона и дијахрона дескрипција стереотипа у различитим политичким, друштвеним и културним контекстима који су условиле настанак, јачање и слабљење стереотипа у Сједињеним Америчким Државама крајем XIX и током XX века.

Други, средишњи део рада, бави се дескрипцијом, анализом и интерпретацијом преовлађујућих врста стереотипа, расистичких тема, митова и мотива у различитим садржајима и областима популарне културе, као и компарацијом, односно упоређивањем истих или сродних стереотипа, тема и мотива који се јављају у тим областима. Овај део обухватио је и анализу стереотипа са аспекта промена на друштвеном, политичком и културном плану, и тако указао на међусобну условљеност расних

стереотипа и друштвених промена у Сједињеним Америчким Државама током XX века, кроз процес борбе Афроамериканаца за равноправност и утицај стереотипа на инхибицију овог процеса.

Рад је заокружен општим закључком о утицају интенционално и неинтенционално ствараних и употребљених стереотипа на негативну перцепцију Афроамериканаца и расну дискриминацију. Закључак би био употпуњен методом компилације појединих истраживања у вези са расном дискриминацијом у Сједињеним Америчким Државама у разним временским периодима XX века. У закључном делу рада целовито су, компетентно и аргументовано, изложени резултати обављеног истраживања.

VI   Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. „Америчка филмска индустрија прве половине двадесетог века у служби расистичке пропаганде“, Браничево, 1-2/2017, стр. 119-134.
2. „Блекфејс у популарној култури двадесетог века – расистичко представљање црне расе“, Браничево, 1/2016, стр. 137-152.
3. „Харлемска ренесанса као вид афирмисања хуманистичких вредности“ ('Harlem Renaissance as a way of affirming humanistic values', рад објављен у Зборнику радова са Конференције ХУМАНИЗАМ : КУЛТУРА ИЛИ ИЛУЗИЈА?/HUMANISM: CULTURE OR ILLUSION?, Филолошки факултет, Београд, 15-16.мај 2014.
4. „Хип хоп култура у Србији као резултат глобализације афроамеричке културе“ ('Hip-hop culture in Serbia as a result of the globalization of African American culture'), рад објављен у Зборнику радова са Конференције СРБИЈА ИЗМЕЂУ ИСТОКА И ЗАПАДА : НАУКА, ОБРАЗОВАЊЕ, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ/ SERBIA BETWEEN EAST AND WEST: SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND ART, Филолошки факултет, Београд, 27-29. септембар, 2013.
5. „Ибоникс као облик културног диверзитета“ ('Ebonics as a Form of Cultural Diversity'), рад објављен у Зборнику радова са Конференције КУЛТУРА: У ПОТРАЗИ ЗА НОВОМ ПАРАДИГМОМ/ CULTURES: IN QUEST OF A NEW PARADIGM, Филолошки факултет, Београд, 18-19. март 2013.
6. „Улога драматизације романа *Чича Томина колиба* Харијет Бичер Стоу у пролиферацији расних стереотипа“ ('The Role of Dramatization of Harriet Beecher Stowe's novel Uncle Tom's Cabin in the Proliferation of Racial Stereotypes'), рад објављен у Зборнику радова са Конференције КУЛТУРЕ У ДИЈАЛОГУ / CULTURES IN DIALOGUE, Филолошки факултет, Београд, 29-30. септембар, 2012.
7. „Расистичка медијска представљеност у роману *Син домородаца* Ричарда Рајта“ ('Racist Media Representation in Richard Wright's Native Son', рад објављен у Зборнику радова са Конференције ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, ВРЕДНОСТИ / LANGUAGE,

LITERATURE, VALUES, Филозофски факултет, Ниш, 27-28. април, 2012.

8. 'Celebrity Status in Serbia-Current Situation and Development Perspectives' рад објављен у Зборнику радова са интердисциплинарне Конференције 1st Global Conference-Celebrity: Exploring Critical Issues, Праг, 15-17. март, 2012. Зборник радова: Stardom: Discussion on Fame and Celebrity Culture, eBook, Bronk, Katarzyna, ed. Interdisciplinary Press, 2012.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Стереотипизација представља једну од најзначајнијих области интересовања психологије, социологије, сфере људских права али и популарне културе. У овом раду, посматрана је као носилац идеологије коју заступа у својим системима представљања. Стереотипи, поједностављене „слике у нашим главама“, како их је дефинисао Липман, дајући им 1922. године прилично неутралан смисао, подржавају и чине природним односе доминације у Сједињеним Америчким Државама, или, другим речима – омогућавају политичку, социјалну и културну инфериоризацију афроамеричке културне групе.

Иако инфериоризација црне расе датира од њеног доласка на америчко тло, њена стереотипизација у америчкој популарној култури током 20. века доживела је праву експанзију, усмеравањем дистрибутивне, тематске и жанровске одређености популарне културе према интересима владајуће, доминантне класе и одржавању друштвеног и политичког *statusa quo* Афроамериканаца. Од званичне политике расне сегрегације и институционализованог расизма, до расне инклузивности и плуралистичког карактера америчког друштва од шездесетих година и Покрета за грађанска права, положај Афроамериканаца доживео је бројне трансформације, праћене њиховом варирајућом културном заступљеношћу и представљеношћу. Стога, ова дисертација указује на међусобну условљеност динамике друштвених односа у САД и стереотипизације Афроамериканаца у популарној култури, чији су производи представници и посредници расистичке идеологије. У раду је највише пажње посвећено негативној стереотипизацији која се одвија тројако – потпуним изостављањем црне расе из продуката популарне културе или њеном културном анихилацијом, минорном представљеношћу црне расе или маргинализацијом, и њеном расистичком представљеношћу, које су подједнако оствариле негативан утицај на процес расне интеграције америчког друштва. Актуелне тенденције у заступљености расистичких ставова указују на штетан утицај негативних стереотипа на перцепцију афроамеричке културне групе, упркос временској дистанци са институцијом ropства у Сједињеним Америчким Државама.

Основна тема дисертације је разматрање различитих области, облика, жанрова и периода популарног стваралаштва кроз призму расне представљености, уочавањем категорија стереотипизације које представљају нит идеолошког нормирања и друштвене стратификације. Вишеструка класификација стереотипа има за циљ указивање на свеобухватну, вешто осмишљену систематску еволуцију расне дискриминације која се одразила на перцепцију афроамеричке културне групе у САД и њену перцепцију у ширем, глобалном контексту. Дисертација је указивањем на научну и псеудонаучну утемељеност популарних стереотипа истакла њихово штетно, инхибирајуће дејство на процес потпуне интеграције Афроамериканаца у америчко друштво. У раду су предложене неке од мера неутрализације негативних стереотипа и инхибиције њиховог утицаја, међу којима се наводи и процес позитивне стереотипизације. Отварање питања значаја антидискриминаторних пракси у анализи проблема представљености, перцепције и положаја Афроамериканаца представља предуслов њихове примене у пракси.

Убедљиво је доказана основна хипотеза рада, по којој расни стереотипи у америчкој популарној култури ниједног тренутка нису елиминисани, већ су само модификовани или трансформисани у облик који осликава промене на друштвено-политичком и културном плану и прихватљив је са аспекта актуелних (модерних, хуманистичких и демократских) вредности. Транспарентни стереотипи засновани на понављању и доказивању анималних карактеристика припадника црне расе, манифестација су отворене, опресивне политике расне сегрегације и субординације, док су прикривени, суптилни стереотипи манифестација политике која је расну интеграцију прихватила у теорији, али не и у пракси.

Иако су првобитни стереотипи настали интенционално, неинтенционално настали стереотипи последица су динамике друштвених односа и питања расног идентитета савременом контексту. Из тог разлога се друга доказана хипотеза односи на различите облике у којима се јављају расни стереотипи према свом настанку и употреби, и тежи да групише све постојеће стереотипе у нове обрасце.

Глобализација америчке културе допринела је видљивости црне расе у глобалном контексту, али је гламуризација живота Афроамериканаца онемогућила видљивост проблема који се тичу њихове материјалне и културне депривације. Рад указује на савремене тенденције стереотипизације и заступљеност стереотипа који су познати у Србији, а може послужити и за слична истраживања која у политизацији популарне културе виде утицај на динамику друштвених односа.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Промишљеном и теоријски чврсто утемељеном ишчитавањем анализом брижљиво одабраног корпуса, кандидаткиња је дошла до читавог низа вредних увида и закључака. Те је закључке у својој докторској дисертацији изложила прегледним и јасним научним стилем, који употпуњује позитиван утисак о овом научном делу.

X ПРЕДЛОГ:

На основу свега изложеног, сматрамо да је **Ивана Љубеновић** обрадом теме под насловом **Стереотипизација Афроамериканаца у популарној култури XX века** сачинила вредно научно дело, од несумњивог значаја за српску англистику и науку о књижевности, као и за студије културе. Због тога предлажемо наставно-научном већу Филолошког факултета да ову докторску дисертацију прихвати, а кандидакињи одобри приступ усменој одбрани рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Зоран Пауновић

др Радојка Вукчевић

др Александра Јовановић

др Бојана Вујин